Etelä-Karjalan hyvinvointialueen rahoitustilanne ja rahoitusnäkymät ensi vuodelle; henkilöstön riittävyys

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen rahoitus on muiden hyvinvointialueiden tapaan merkittävän alijäämäinen vuoden 2023 talousarviovalmistelussa. Yleisesti toteamme, että hyvinvointialueiden toiminnan ja muutoskyvyn merkittäväksi rajoitteeksi on nousemassa perusrahoitukseen liittyvät ongelmat, jotka voivat johtaa lähivuosina useamman hyvinvointialueen osalta arviointimenettelyyn päätymiseen Valtiovarainministeriön käynnistämän mekanismin kautta tai laajojen sopeuttamistoimien johdosta Sosiaali- ja terveysministeriön käynnistämänä toiminnan vaarantuessa. Arviointimenettelyyn lähes lähtökohtaisesti ajautumista ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Etelä-Karjalan osalta siirtyvä rahoitus ei riitä nykyiseen toimintaan. Alijäämäarvio lokakuun 2022 valmistelutilanteessa vuodelle 2023 on Etelä-Karjalan osalta 35.8 m€ (Pe-la osuus 3.1 m€). Korjaavien mekanismien (vuodelle 2024) osalta todellisten kustannusten (kuntien tilinpäätökset 2022) siirtyessä rahoitukseen, on arvioitu olevan määrältään noin 12 m€. Sopeutettavaksi vuosille 2024–2025 jää vähintään 21–22 m€. Käytännössä toiminnan muutoksia voidaan tehdä vain toimintoja supistamalla ja lakkauttamalla, vaikka tavoitteena pitäisi olla uusien toimintamallien käyttöönotto vaikuttavuuteen ja arvon tuottamiseenkin perustuen. Alijäämästä ainoastaan -1.7 m€, uudet ei-lakimuutoksiin liittyvät vakanssit, ovat sellaisia eriä, joihin voimme itse talousarviovalmistelussa 2023 vaikuttaa, ilman merkittävää toiminnan tai henkilöstön supistamista.

Alla on kuvattu Etelä-Karjalan rahoitukseen liittyvät huomiot (Taulukko1) ja sopeuttamistoimien vaikutukset karkealla tasolla (Taulukko 2). Pyydän kunta- ja terveysjaostoa huomioimaan hyvinvointialueen rahoitukseen liittyvät tekijät valtion talousarvion 2023 hyvinvointialuetta koskevan rahoituksen osalta, sillä sote-uudistukset tavoitteiden saavuttaminen on vaikeaa, mikäli rahoitusmekanismin viat johtavat joko merkittävään toiminnan alasajoon tai lähtökohtaisesti arviointimenettelyyn. Liian nopean toiminnan alasajon osalta riskeinä on sen hallitsemattomuus ja sopeuttamistoimien rajoittuminen henkilöstöratkaisuihin toiminnan uudistamisen sijasta.

Sally Leskinen
Etelä-Karjalan hyvinvointialue

Taulukko 1.

Rahoitusmekanismiin liittyvät huomiot talousarviovalmistelutilanteessa 10/22

Vaikuttava tekijä	Arvio m€	Pe-La osuus €	Arvio ”korjausmeka-nismista”, € ja aikataulu	EKHVA erityispiirteet	Syyt/Vaikutukset
Laskentamekanismin odottamattomat vaikutukset	**-4,4**	**-0,1**	**korjautuu, kun v. 2023 todelliset kustannukset**	**Laskennalliset siirtyvät kustannukset v. 2022 yht. 516 563 779 € ja v. 2023**	• **Etelä-Karjalan asukasluvun pienentymisen vaikutus näkyy laskennallisten**

			siirtyvät rahoitukseen	**pohjassa vain 512 224 876 € (sis. siirtymätasaus)**	**siirtyvien kustannusten lähtötasossa, vaikka lähtötason piti pysyä siirtymätasauksen kanssa samana.**
Rahoituspohjassa näkymättömät kuntien kustannuserät	**-5,8 + -0,8 = -6,6**	**-0,1**	**korjautuu, kun v. 2023 todelliset kustannukset siirtyvät rahoitukseen**	**pohjaero + tästä johtuva HVA-indeksiero**	• **Kuntien ta 2021 ja 2022 ei vastaa siirtyvää 2022 tasoa vaan jää alhaisemmaksi; tämä on osittain alibudjetoinnista johtuvaa.** • **Pelastustoimen osalta kuntien paloasemavuokrien osuus (kasvua 8 % vuoden 2022 vuokratasosta)**
Kuntien alibudjetointi vuodelle 2022	**-1,2**		**korjautuu, kun v. 2023 todelliset kustannukset siirtyvät rahoitukseen**		• **Kuntien ja tästä syystä myös Eksoten TA2022:sta puuttuvat varaukset palkankorotuksiin (-2,3 m€/2)**
Koronakorvausten vääristymä	**-1,2**		**korjautuu, kun v. 2023 todelliset kustannukset siirtyvät rahoitukseen**		• **V. 2021 koronakustannukset alittivat saadut avustukset, joten kuntien ilmoittama siirtyvä kustannus oli liian pieni (-2,3 m€/2)**
Muutos-kustannukset	**-1,6**				• **HVA:lle 2022 tehdyt valmistelun henkilöstökustannussiirrot -0,9, päätöksenteon kustannusten lisääntyminen -0,3, järjestöavustukset -0,2, toimitila- ja kiinteistöhallinnan osaamiskeskuksen kustannukset -0,2.**
Hankeaktivoinneista luopuminen	**-0,5**			**Aktivointi aloitettiin tavoitteena**	• **Aktivoinnit ovat lisänneet työtä ja kustannuksia siirtyy**

				pienentää kuntien siirtyviä kustannuksia. Kyseessä on kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä, jotka on kirjattu kuntien toiveesta investointeina, joiden rahoitus on aktivointimekanismilla siirretty seuraaville vuosille tulevalle HVA:lle.	**eteenpäin, mutta ne eivät poistu**
Perusraamin puutteet yht.	**-15,5**				**Em. syistä perusraami 15,5 m€ alijäämäinen**
Tuottojen epärealistinen laskenta valtion rahoituksessa	**-4,7**				• **HVA-hintaindeksin laskennassa myös tuottojen oletetaan kasvavan HVA-hintaindeksin mukaan 3,56 %; tosiasiassa maksutuottojen indeksikorotusta ei ole ja veteraanituotot pienenevät**
Inflaatio (huomioitu vs. todellinen)	**-4,0**				• **Laskennallisessa raamissa huomioimatta jääneet palkankorotukset -2,0 m€ (v. 2023) ja aineet ja tarvikkeet -2,0 m€ (näistä lääkkeet -1,7 m€)**
Henkilöstövaje ja täyttämättömät vakanssit (toiminnan todellinen tarve)	**-1,2**	**-0,8**		**Kotihoidossa myös 28 täyttämätöntä tehtävää, mutta valtion rahoituksessa on tähän erikseen kohdistus**	**Arvio koskee tehtäviä, jotka tosiasiallisesti tarvitaan palvelutarpeen toteuttamiseksi, mutta joissa ei ole ollut täyttöä edellisenä vuonna ja siksi talousarviolaadinnassa palkkavarausta ei ole tehty.** • **Avoterveydenhuollon lääkäreitä on huomioitu alle 2/3**

					todellisesta tarpeesta, koska tehtäviä ei olla saatu täytettyä lääkäripulan vuoksi. Samasta syystä kalliit ostopalvelut taas ovat lisääntyneet. • **Perhe- ja sosiaalipalveluissa täyttämättömiä tehtäviä, mm. koulupsykologien osalta.** • **Kuntoutuksen osalta lääkäri- ja toimintaterapeuteista vaje.** • **Nämä sote tehtävät tulee palvelutarpeen tyydyttämiseksi kuitenkin pyrkiä täyttämään.** • **Pelastustoimen varallaolon korvaavat ratkaisut on jouduttu jättämään samoin periaattein huomioimatta - pelastaja tarvitaan viidessä toimipisteessä 24/7 tai osana moniammatillista yksikköä (pelastaja – ensihoitaja)**
Lakisääteiset tehtävämuutokset (huomioitu vs. todellinen)	**-1,6**				• **Hoitajamitoitus, vammaispalvelujen uudistus, hoitotakuu ja oppilashuollon vahvistaminen**
Ostopalvelujen indeksiä suuremmat hinnankorotukset	**Min. -3,3**				• **Ruoka, puhtaanapito ja kunnossapito -1,1** • **ICT -1,2** • **Silmäyksikön lääkäripalveluiden ulkoistuksen purkaminen**

					lakisääteisen velvoitteen takia -1,0 • **Hinnankorotukset sosiaalipalvelujen asumispalveluissa (esim. vammaispalvelut ja mt- palvelut) ja hinnankorotukset lääkäreiden ostopalveluissa ovat vielä osin neuvottelujen alla, mutta ylittävät TA2022 tason**
Vuokratason nousu	**-2,9**	**-2,1**			• **Vuokratason nousu** • **Pe-lan vuokrat kokonaisuudessaan uusi kuluerä (nämä aiemmin kuntien toiminnassa olleet vastikkeettomat)** • **Pelastustoimelle on vahvistettu palvelutaso 2021–2025, joka vastaa EK-alueen onnettomuusuhkia ja riskejä. Tämän rahoituksen + kuntien lisäämän paloasemavuokrien osuus (kasvua 8 % vuoden 2022 vuokratasosta) pitää yhteensä muodostaa perustan vuodelle 2023 siirryttäessä. Pelastustoimen rahoitus laskee nyt HVA:lle -8 % vuoden 2021 rahoitustasosta. (Kts. erillinen diasarja, jossa eriteltynä pelastustoimen rahoituspohjassa tapahtuvat muutokset)**

Korkokulut	**-0,9**				**Korkotason nousu**
Uudet vakanssit palvelutarpeeseen perustuen (eivät perustu lakisääteisiin vaatimuksiin)	**-1,7**				**Nämä vakanssit perustuvat toiminnan tarpeille, mutta eivät ole lakisääteisiä, joten ovat siksi sopeuttamiskohde; On kuitenkin huomioitava, että esitykset on arvioitu kriittisiksi toiminnan kannalta:** • **Keskussairaalan vuodeosaston paikkojen nosto tasolle 2019** • **Akuuttitoiminnan tarve (päivystys) lisääntyneen palvelutarpeen vuoksi (avotoiminnan lääkärivaje, kotihoidon henkilöstövaje yms. heijastevaikutukset)** • **Lasten ja nuorten palvelut (lasten ja nuorten päihde/kuntoutusyksikkö** • **Nuorisopsykiatrian osaston toiminnan laajennus 24/7, (kyseessä toiminnan kotiuttaminen: yhteistyö toisen sairaanhoitopiirin kanssa loppuu kansallisen vaikean ammattilaisten saatavuustilanteen vuoksi)** • **Vammaispalvelujen sosiaalityö (lakimuutokseen liittyvään toiminnan muutokseen vastaaminen)** • **Viestintä** • **Kunnista siirtyvä ruokapalveluhenkilöstö**

Yhteensä	**-35,8 M€**	**3,1 M€**			

Taulukko 2.

Toimi	Vaikutuksen nopeus talouteen	Vaikutus toimintaan	Etelä-Karjalan osalta
Henkilöstön vähentäminen	Nopea: Lähes ainoa saman talousarviokauden sopeuttamistoimista	Negatiivinen	3v sisään kahdet YT:t ilman merkittävää tulosta. Henkilöstövajaus. Ei realistinen.
Palveluiden (valikoiman) supistaminen	Nopea paikallisesti: johtaa eriarvoisuuteen Pitkän aikavälin kansallinen priorisointi	Negatiivinen Järkevä	Lakisääteisten palveluiden ylittävältä osalta vaikuttavakin toimintaa joudutaan arvioimaan.
Palveluverkon uudistaminen	N. 1-3 vuoden aikana tehtävissä, osassa kohteita vuokra-aika ohjaa nopeutta	Järkevä, mutta saavutettavuus heikkenee	Johtanee 1-3 hv-aseman lakkauttamiseen JA/TAI 3-5 palveluvalikoiman merkittävään uutokseen
Ikäihmisten palveluiden uudistaminen	N. 3-10v. Vaatii investointeja.	Järkevä	Yhteisöllinen ja muuntojoustavat asumisyksiköt
Arkihyödyn tunnistaminen, johtaminen	>3v (laaja-alaisesti) Vaikuttavuuden mittaamisen ja tiedon analysoinnin kehittäminen johtamisessa ja operatiivisessa toiminnassa.	Välttämätön	Tiedolla johtamisen pohja hyvä. Prosessijohtamisen vahvistaminen. Vaikuttavuus- ja tietojohtaja.